

Felnőttek nyelvi képzése – feladatok és lehetőségek

Fremdsprachenunterricht an Hochschulen, Universitäten und in der Erwachsenenbildung

Ungarn ist durch seine finnisch-ugrische Muttersprache auf die Fremdsprachenkenntnisse besonders angewiesen, um mit der Welt kommunizieren zu können. Die EU-Mitgliedschaft des Landes bleibt für viele Staatsbürger bzw. Firmen, Institutionen usw. nur eine theoretische Möglichkeit, wenn der Unterricht von fremden Sprachen nicht intensiver gefördert wird.

In dem Vortrag wird einerseits der gegenwärtige Stand der Beherrschung von Fremdsprachen im europäischen Vergleich geschildert, andererseits werden die ungenügenden Bestrebungen des Unterrichtsministeriums mit Blick auf den Fachsprachenunterricht im ungarischen Hochschulbereich skizziert.

Es wird betont, dass die erworbenen Fachkenntnisse ohne Fremdsprachen- bzw. EDV-kenntnisse auf dem europäischen Arbeitsmarkt nicht konkurrenzfähig sind. Deshalb muss den Sprachinstituten der Hochschuleinrichtungen – auch als qualifizierten Werkstätten für die Lehrmaßnahmen in der Weiterbildung und Erwachsenenbildung – eine gebührende Unterstützung gewährt werden.

Mottó helyett:

Nyelvtudás Kelet-Európában

Az Eurobarométer 2002. márciusi felmérése szerint nyelvtudás tekintetében Szlovénia áll az élen a csatlakozni kívánó országok között. Délnyugati szomszédaink 71%-a képes magát megértetni az öt nyugati nyelv (angol, német, francia, spanyol, olasz) valamelyikén. A csehek 45%-a állította ugyanezt, utánuk következnek az észtek (36%), a lengyelek (33%), a litvánok (30%), a szlovákok és a románok (egyenként 29%-kal). Az EU jelenlegi tagállamaiban 53%-os ez az arány. Magyarországon csupán 19%...
(Metro, 2003. december 9., kedd.)

Nyelvtudás Magyarországon

A magyar fiatalok 1/4-e beszél idegen nyelvet. A 15 éven felüli magyarok idegennyelv-ismerete az Európai Unióhoz csatlakozó államok közül a legalacsonyabb arányú.
(Metro, 2004. március 18., csütörtök.)

Az immár uniós taggá vált Magyarország polgárai akkor tudnak érvényesülni az európai munkaerőpiacon, ha nemcsak a szakmájukban járatosak, hanem képesek az adott szakmát legalább közép szinten idegen nyelven is művelni.

Az Európai Bizottság 1995-ben kiadott „White Paper, Tanítás és tanulás: a tanuló társadalom megteremtésének útján” című programja nyelvi sokszínűségre törekszik. Azt javasolja, hogy minden európai fiatal 18 éves korára az anyanyelvén kívül még két nyelven beszéljen.

Ennek feltétele a már iskolás kor előtt megkezdett nyelvtanulás.

A többnyelvűség kívánalma új feladatok elé állítja a nyelvtanítást. Több nyelvből természetesen nem tűzhető ki célul az anyanyelvi szintet megközelítő tudás. A jövő útja több nyelv különböző szintű ismerete, különböző funkciókban való használata és az egész életen át tartó nyelvtanulás. Ebben a szellemben

* BGF Külkereskedelmi Főiskolai Kar, Német Nyelvi Tanszék, főiskolai docens.

készült el a Közös Európai Referenciakeret, amelyet az Európa Tanács Közoktatási Bizottsága Élő Nyelvek Osztálya adott ki Strasbourgban. (1)

Nyelvtudásbeli lemaradásunk most, 2004-ben elég jelentős. A 2001-es népszámlálás adatai szerint a megkérdezettek 19,2%-a mondta magáról, hogy képes egy másik nyelven is kommunikálni. A mind angolul, mind németül tudók kevesebben voltak a megkérdezettek tizedénél.

Az Európai Unióban átlagban a polgárok 53%-a beszél egy idegen nyelvet (Dániában, Hollandiában, Svédországban a lakosság 80%-a), 26%-uk két nyelvet bír az anyanyelvén kívül, 8% pedig hármat is. Különösen elgondolkodtatóak ezek az arányok, ha felidézzük, hogy már az 1930-as népszámlálás szerint is minden ötödik magyar ember beszélt idegen nyelvet, akár csak 2001-ben! (2), (3)

A tagjelölt országokat vizsgáló Eurobarometer kutatása szerint 2002-ben már minden *negyedik* magyar állampolgár tudott valamilyen szinten az öt fő nyugati nyelv egyikén. (4)

A közelmúltban készült adatgyűjtések azt mutatják, hogy a felsőfokú intézményekben tanuló diákok mintegy egyharmada rendelkezik az első évfolyamon legalább egy középfokú nyelvvizsgával (a 90-es évek végén csak 15-16%), a második harmada pedig tanulmányai során szerzi meg a nyelvvizsgát. Ideális körülmények között is marad kb.30–40%, akik csak az utolsó évfolyamon próbálkoznak – főleg a műszaki és az agrár felsőoktatásban –, kevés sikerrel (5).

Országos átlagban a végzősök 28% nem kap diplomát nyelvvizsga bizonyítvány hiányában.

Míg az európai nyelvtanítási politika célja a soknyelvűség, s ennek érdekében néhány nyugati országban (Németország, Dánia, Norvégia) a 16 éves korosztály teljes órakeretének 20–30%-ában nyelvet tanul, addig mi az uniós ajánlásnál később kezdjük mind az első, mind a második idegen nyelv tanítását, s csupán az összes órák 10%-ában. (6), (7)

Második idegen nyelvet csak a középiskolák 22,5%-át kitevő gimnáziumokban ír elő a kerettanterv. A harmadik idegen nyelv még választható lehetőségként sincs előírva egyetlen iskolatípusban sem. A középiskolás korúak nagy része (74%) pedig nem gimnáziumba, hanem szakközépiskolába vagy szakmunkásképzőbe jár, tehát egyetlen idegen nyelvet tanul heti 2-3 órában. (6)

Ezek után nincs mit csodálkozni az előbb vázolt siralmas eredménnyen.

A felsőoktatásban ugyan ma már nem lehet diplomát szerezni igazolt nyelvtudás nélkül, de a felsőoktatási intézmények nem készítik föl hallgatóikat a nyelvvizsgára. E téren az integráció sem hozott pozitív változást. Egységes szabályozás és feltételrendszer hiányában az anyagi gondokkal küzdő egyetemek és főiskolák különböző módon, de tendenciájában a maradék-elv alapján szorítják egyre jobban háttérbe a nyelvi képzést – veszélyeztetve ezzel saját jövőjüket, a kiadott diploma piaci értékét is. Intézményenként változik a nyelvrakeret, mely az átlag számára nem elegendő a nyelvvizsgához és még kevésbé a választott szakma idegen nyelvű műveléséhez, azaz az európai mobilitáshoz.

Tudják ezt az OM illetékesei és tudják az *alulfinanszírozott* felsőoktatási intézmények vezetői is. Amíg azonban nem születik meg az *ígért* egységes, állami szabályozás – elsősorban egy átgondolt képzési és kimeneti követelményrendszerrel s a hozzárendelt finanszírozási kerettel –, addig az *autonómia jegyében*

jelenleg is a nyelvoktatási kapacitások leépítése, óraszámcsökkentés, minimum 20 fős nyelvi csoportlétszámok deklarálása folyik a *magukra hagyott* intézményekben.

Az oktatás sosem volt nyereséges ágazat, de éppen a nyelvi képzés képes jövedelmet termelni nyugati példák szerint állami, közalkalmazotti keretek között is.

„Mivel a nyelv kultúrát hordoz, ahogyan tudást is hordoz, sem az egyetemi nyelvi tanszékeket, sem a hozzájuk kapcsolódó, technológiailag fejlett és multi-média nyelvközpontokat nem szabad a szolgáltatóiparba száműzni.” – vélekedik MICHEL CANDELIER, a Sorbonne Egyetem nyelvészprofesszora, az Élő Nyelvek Világszervezetének, a FIPLV-nak a főtárgya.

Meglévő nyelvi műhelyek végleges szétvétele előtt az utolsó órában el kellene dönteni, hogy valóban akarjuk-e emelni a magyar lakosság nyelvismeretének színvonalát, vagy ezek a szándékok csak az Uniónak és az Európa Tanácsnak szólnak a médiából.

„Világ – Nyelv”

Az Oktatási Minisztérium stratégiája az idegennyelv-tudás fejlesztéséhez

A programok neve és rövid leírása

1. Forrás program

Autentikus anyagok és önálló nyelvtanulást segítő eszközök biztosítása közoktatási intézményekben. Ehhez szorosan kapcsolódik a programban résztvevő nyelvtanárok továbbképzése.

2. Váltogató program

Szakmai, illetve közismereti tárgyak idegen nyelvű oktatásának bevezetése nem két tannyelvű vagy nemzetiségi intézményekben, valamint az ehhez szükséges tananyagok kidolgozása és a tanárok felkészítése.

3. Előre fűző program

Az idegen nyelvek tanulása terén hátrányt szenvedő diákok nyelvtudásának fejlesztése.

4. Mesterfokon program

A nyelvszakos tanárjelöltek magasabb szintű nyelvi és módszertani felkészítése pályájukra.

5. Élesztő program

A kevésbé tanult, kevésbé elterjedt nyelvek tanulását támogatása.

6. Mértékelés program

A mérési, értékelési és vizsgáztatási módszertani kultúra és tudás fejlesztése.

7. Nyelv + szakma középfokon program

A szaknyelvi képzés fejlesztése középfokú szakképző intézményekben.

8. Nyelv + szakma felsőfokon program

A szaknyelvi képzés fejlesztése felsőfokú, nem tanárképző intézményekben.

9. Egy életen át program

A felnőtt lakosság általános nyelvtudásának megalapozása és fejlesztése.

2003 novemberében a kormány jóváhagyta az OM „Világ – Nyelv” stratégiáját az idegennyelv-tudás fejlesztésére. A program a 2003–2005 közötti időszakra vonatkozóan 9 pontban igyekszik röviden megfogalmazni a tananyagfejlesztés

tés, a tanártovábbképzés, a mérés, értékelés és vizsgáztatás, a szintre hozás legfontosabb teendőit a legkülönbözőbb célcsoportokat átfogva. (8)

Ha a finanszírozási nehézségek miatt a felsőoktatás nyelvi műhelyeit tovább sorvasztják, akkor a hallgatók bizonytalan színvonalú nyelvviskolák felé terelődnek, s sérül az esélyegyenlőségük.

Ez az állapot és a diploma feltételeként előírt kötelező szakmai nyelvvizsga megszerzése nélkülöz minden összhangot!

Előre látható, hogy a középiskolák a kétszintű érettségi bevezetése ellenére sem fognak rövid időn belül olyan nyelvi alapokkal bíró diákokat kibocsátani, akiknek tudására minden átmenet nélkül ráépíthető a szaknyelvoktatás. Ezt az aggályt egy OM felkérésre készített tanulmány szerint egyaránt megfogalmazta a szülők és a tanárok 76-81%-a. (10) Nem eléggé ösztönzi a középiskolások nyelvtanulását az a körülmény, hogy a nyelvvizsgával 2005 után már nem váltható ki az érettségi. Igaz, továbbra is többletpont jár érte a felvételin. A magas nyelvi óraszámot biztosító nulladik évfolyam költségeit egyelőre kevés középiskola és szülő tudja előteremteni. Ebből az következik, hogy néhány évig szükség lesz még általános nyelvi rendszerezésre a felsőoktatásban is!

A „Világ – Nyelv” stratégia 9., „Egy életen át” című pontja a felnőtt lakosság általános nyelvtudásának megalapozásával és fejlesztésével foglalkozik. Már megvalósult eredményei közé sorolható, hogy 2003. január 1-jétől adókedvezményt vehet igénybe minden olyan felnőtt állampolgár, aki akkreditált nyelvi képzésben vesz részt. Ez azt jelenti, hogy a magánszemélyek összevont adóalapjuk adóját csökkenthetik a képzési díj 30%-ával, évi maximum 60 000 forinttal.

Ezenkívül könnyebbé vált a diploma megszerzése a 40. életévüket betöltötték számára. Nekik ugyanis nem kell nyelvvizsgát tenni a diplomához. (11) Más kérdés, hogy mennyire hasznosítható Európában egy diploma nyelvismeret nélkül.

Az Unió Leonardo programja nemzetközi projektek és csereprogramok keretében támogatja a szakmai továbbképzést illetve az élethosszig tartó tanulást. A BGF Nyelvi Intézetének Német Nyelvi Tanszéke sikeres pályázat eredményeként alakított ki ilyen partnerkapcsolatot a Freiburg melletti Furtwangenben működő szakfőiskolával.

A felnőttek széles skálájú képzését ill. továbbképzését is a felsőoktatási intézmények képesek a legjobb módszertani és szakmai színvonalon és a legkisebb ráfordítással ellátni, hiszen eleve ez határozza meg profiljukat. Az egyetemi, főiskolai nyelvi műhelyek képesek legjobban alkalmazkodni a felnőttek sokféle nyelvelsajátítási igényeihez: a többéves megszakítás után újrakezdő, a munka mellett továbbhaladó vagy új nyelvet kezdő felnőtt nyelvtanulókhöz. Mindemellett csak az egyetemeken, főiskolákon van – egyelőre még- szaknyelvoktatás az ún. kis nyelveken.

A felnőttképzés lehetősége, gazdasági kényszere sajnos még nem tudatosodott eléggé a felsőoktatás berkeiben. Pedig mind a hallgatók, mind az intézmények (bevételi forrás!) érdeke azt kívánja, hogy ne a bizonytalan színvonalú oktató vállalkozások legyenek a felnőttképzés gazdái. Miért van az, hogy a munkaügyi tárca felnőttképzési alapjából alig 40%-ban részesedik a felsőoktatás? (12)

A felsőoktatási intézmények megerősítése tehát a felnőttképzés érdekében is sürgősen szükséges. Csak így remélhető, hogy a felnőtt magyar lakosság

idegennyelv-tudásának fejlesztése, az élethosszig tartó tanulás nem esik profit-érdekek áldozatává.

Végezetül gondoljunk el, milyen hatást váltott ki a címzetekben a következő két „ferdítés”, illetve az a kísérőlevél, melyet ugyan a magyar nyelv szabályai szerint, de mégis angolul írtak! (13), (14)

1994-ben Budapesten a Tatár Nemzeti Napok alkalmából osztogatták a következő meghívót:

TISZTELTEK VENDÉGEK ÉS BARÁTOK

A köztáplálási kollektív dolgozó Köztársaság Tatársztán megvan a tisztesség megismertet önöket a tatárnép szakácművészettel.

A sajtóság hagyományos asztaljakulönféleség lisztes gyártas és tea, melyik felszolgálnak különbözo' pötlékkal.

Örülünk feloszlik önökkel titokot mienk nemzeti konyhaunk és adünk a leheo'ség o't felbeczulni, adni a tanacztatok és óhajátok.

Hadd ez a tapasztalatcsere behord új irány kölczönviszonyunkba és még több megero'sit a magyar-tatár barátságat.

A fogások elkészítetek és onok kezelésnek szakemberek étterme
<<Ákczarlák>>.

KIVANÜNK ÖNÖKET JÓ ETVAGUAT

Egy elektromos kirakójátékot az alábbi használati utasítással árusítottak 1994-ben a magyar piacon:

Használati utasítás import elektromos kirakójátékhoz.

Használati utmutat:

Játék neve: elektromos csellentyűcske.

Biztos nágy az öröm! Hogy a gyermek eztet a játék neki, ünneplő alkalma kezébe venni, által kissé tanulás célzatából kaptál.

Tehátakerlő sok!

1. A doboz tetővel bír. Ez leszedés után szabad benyujtás a kéznek, négyszögalak elektrom csellentyűcske.
2. Alapos és kézbentartva alányulva óvatos dobos fenekéről első játék bekezdését.
3. Fugyulim! Felszólit! A játék elektromos felnőttnélkül feljesen uldaba!
4. Minezután meg lehet kezdeni játszását a játéknak vele.
5. Fogjátok a drót alfalát a kéz magdulja közzé, és jobb kezetek föl-le mozgat, majd onnét villany bekapcsol, hirtelen smiroli erősen, különben nem jön a villany se át, se hosszu, se tyű!
6. Egyfejű magánjáték ha vagytok egyed és nincs játszó önmagatokból is összerakni és az nyer előbb. Mindenfejű vételemernek üzen kedves játszás?

Gyártmánytyó cég

A Budapesti Gazdasági Főiskolán magyart tanuló, angol anyanyelvű diák pályázati kísérőlevele:

Tisztelt Erőforrás Manager,

Kérem megnézni, szíveskedjen a csatolt önéletrajzot, melyben szerepel a képzettségem leírása és egyéb fontos tudnivaló, ami biztosítja Önt arról, hogy megfelelek az Önök által meghirdetett álláshoz.

Amellett hogy képzettségem megfelelő, az adott munka teljes mértékben az érdeklődési körömhöz tartozik, következő pályalépésnek tekintem és csodálom az ön intézményét.

Kérem értesíteni, szíveskedjen az állás interjú időpontjáról.

Székesfehérvár- 2004-02-22

Tisztelettel,

Irodalom

1. S. RÁBAI MÁRTA: A német nyelv, mint regionális közvetítőnyelv Közép-Európában. In: A többnyelvű Európa, szerk. BAKONYI ISTVÁN – NÁDAI JULIANNA, Széchenyi István Egyetem Idegen nyelvi és Kommunikációs Tanaszék Győr, 2004. 112.p.
2. L. 1. 113. p.
3. HVG, 2004. 21. 65. p.
4. Eurobarometer 2002, Candidate countries, Európai Bizottság 2002. In: OM, EU Koordinációs és Tervezési Főcsoport, Előterjesztés, Bp. 2004. febr. 12., 5.p.
5. BAKONYI ISTVÁN: Képzési elgondolásaink: jelen és jövő. In: Győri Nyelvi Mozaik I., szerk. Tompos Anikó, Bakonyi István, Győr, 2003. 1. p.
6. L. 1. 114. p.
7. KOMJÁTHY BÉLÁNÉ: A magyar szakirányú felsőoktatási intézmények nyelvoktatása. In: Modern Nyelvoktatás 2003/4. 41. p.
8. Modern Nyelvoktatás 2003/1. 13. p.
9. L. 3. 67. p.
10. Közoktatási problématerkép és koncepcióeszt, Kutatási beszámoló, Double – Decker Kft. 2003. In: OM, EU Koordinációs és Tervezési Főcsoport, Előterjesztés, Bp. 2004. febr. 12. 6. p.
11. L. 10. 7. p.
12. PONGRÁCZ CSABA: Gondolatok a nyári napfordulókör, ELTE, FDSZ, munkanyag, 2004. 06. 21.
13. KISS JENŐ: Társadalom és nyelvhasználat, Nemzeti Tankönyvkiadó, Bp., 1996. 208–209. p.
14. MORVAYNÉ BAJAI ZSUZSANNA főiskolai docens, BGF KKKF, gyűjtéséből.